

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 9, Sayı/Issue: 3, Kasım/November 2025]

Halil BUNSUZ

<https://orcid.org/0000-0001-9291-9214>

Dr. Öğr. Üyesi

halilbunsuz@kmu.edu.tr

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

<https://ror.org/037vvf096>

Eğitim Fakültesi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi

Bölümü

Arabesk Müzik Kültüründe Nasihat

Advice in Arabesque Music Culture

Araştırma Makalesi | *Research Article*

Geliş Tarihi | *Date Received*: 20.09.2025

Kabul Tarihi | *Date Accepted*: 14.11.2025

Yayın Tarihi | *Date Published*: 23.11.2025

Atıf | *Citation*

Bunsuz, H. (2025). Arabesk Müzik Kültüründe Nasihat. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 9(3), 2132-2161.

<https://doi.org/10.34083/akaded.1787813>

Bunsuz, H. (2025). Advice in Arabesque Music Culture. *Journal of Academic Language and Literature*, 9(3), 2132-2161.

<https://doi.org/10.34083/akaded.1787813>

Makale Bilgisi | *Article Information*

Değerlendirme <i>Review Reports</i>	Çift Taraflı Kör Hakemlik (İki İç Hakem+İki Dış Hakem) <i>Double-blind. (Two External Referees)</i>
Etik Beyan <i>Ethics Statement</i>	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur <i>Ethical principles were followed during the preparation of this study</i>
Etik Kurul Belgesi <i>Ethics Committee Approval</i>	Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir <i>Article does not require an Ethics Committee Approval.</i>
Etik Bildirim <i>Complaints</i>	adeddergi@gmail.com
Çıkar Çatışması <i>Conflicts of Interest</i>	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir <i>The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest</i>
Benzerlik Taraması <i>Similarity Checks</i>	Yapıldı Yes – iThenticate
Telif Hakkı ve Lisans <i>Copyright&License</i>	Yazarlar, dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Bu çalışma Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası lisansı altında yayımlanır <i>Authors publishing with the journal retain the copyright. This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International</i>

© Halil BUNSUZ | Creative Commons [Attribution-NonCommercial 4.0 International](#)

Öz

Türk kültür ve edebiyatında İslamiyet'in kabulünden sonra daha belirgin şekilde görülen, bir bakıma bireyi ve toplumu inşa etmede müracaat edilen yollardan biri olan nasihat etme; genellikle Tanrı'ya sitem, kadere isyan, alkole düşkünlük, karşılıksız aşklar, terk edilmişlik, karamsarlık, melankoli, hüznün, eşitsizlik gibi konuları işlemesiyle bilinen arabesk müzik türünde de görülmektedir. Bu çalışmada arabesk müziğin büyük hayran kitlelerine sahip olan Orhan Gencebay, Müslüm Gürses ve Ferdi Tayfur'un şarkılarından hareketle arabesk müzik kültüründe nasihatın önemli bir yer edindiği örnekleriyle ortaya konulmuştur. Araştırma neticesinde içerik bakımından doğrudan nasihatname denilebilecek şarkıların haricinde tespit edilen örnekler üç ana başlık ve yirmi dokuz alt başlıkta sınıflanarak incelenmiştir. Bin elli dokuz şarkı içerisinde yer alan iki yüz seksen altı nasihat unsuru tablolar ile gösterilmiştir. Şarkılarda Allah'ın büyüklüğünü anma, dünyadan yüz çevirip ahirete yönelme, haramlardan sakındırma, ibadetlere teşvik etme, kader ve kazaya inanma gibi dinî ve tasavvufî öğelere; adalet, doğruluk, hoşgörü, kanaatkârlık, merhamet, sadakat, umut, vefa ve yardımlaşma gibi genel ahlaka ait olan unsurların önemini anlatmaya; arkadaşlık, aşk, âşık, çalışkanlık, eğitim ve zararlı alışkanlıklar gibi bireysel ve toplumsal hayata dair yapılan muhtelif nasihatler tespit edilmiştir. Tüm bu tespitlerden hareketle arabesk müzikte yer alan nasihatler, büyük bir konu çeşitliliğine ve yoğunluğa sahiptir. Bu bağlamda arabesk şarkılar insanlara sadece olumsuz duygu ve düşünceleri aşılabilir. Aynı zamanda Türk edebiyatında birçok türde görüldüğü gibi dinleyenlerine dünya ve ahiret hayatında başarılı olmaya dair nasihatlerde bulunur.

Anahtar Kelimeler: Halkbilimi; nasihatname; arabesk; arabeskte nasihat; Orhan Gencebay; Müslüm Gürses; Ferdi Tayfur.

Abstract

Following the adoption of Islam, the practice of offering advice emerged as one of the most prominent means of shaping both the individual and society within Turkish culture and literature. This tradition of moral instruction is likewise evident in the arabesque music genre, which is widely recognised for addressing themes such as complaint to God, rebellion against fate, indulgence in alcohol, unrequited love, abandonment, pessimism, melancholy, sorrow, and social inequality. This study demonstrates that advice occupies a significant position within arabesque music culture by analysing examples from the songs of Orhan Gencebay, Müslüm Gürses, and Ferdi Tayfur, who are among the genre's most influential figures with extensive fan bases. The findings reveal that the identified examples, excluding songs that can be directly categorised as nasihatname in terms of content, were organised and examined under three principal categories and twenty-nine subcategories. A total of 286 instances of advice identified in 1,590 songs are presented in tabular form. The songs underscore the importance of religious and mystical dimensions, including acknowledging the greatness of God, turning away from worldly life and toward the hereafter, avoiding forbidden acts, encouraging worship, and believing in fate and predestination. They also highlight moral principles such as justice, truthfulness, tolerance, contentment, mercy, loyalty, hope, fidelity, and mutual assistance, along with various forms of advice concerning individual and social life, including friendship, love, diligence, education, and the avoidance of harmful habits. Based on these findings, the advisory elements in arabesque music display remarkable thematic diversity and depth. In this regard, arabesque songs do not merely convey negative emotions and thoughts; rather, as seen in many genres of Turkish literature, it gives advice to its listeners about being successful in the world and the hereafter.

Keywords: *Folklore; nasihatname; arabesque; advice in arabesque; Orhan Gencebay; Müslüm Gürses; Ferdi Tayfur.*

Giriş

Din, dil, coğrafya ve ırk gibi unsurlar fark etmeksizin insanoğlunun diğer insanları iyiye, doğruya ve güzele sevk etme eğilimi vardır. Bu eğilim toplumun en küçük unsuru olan aileden başlayarak devlet başkanlarına hatta uluslararası kurum ve kuruluşlara kadar uzanmaktadır. Bu süreçte ebeveyn, yönetici, eğitimci, yazar, sanatkâr ve siyasilere sıklıkla başvurdukları yöntem nasihat içerikli konuşmalar yapmak veya eserler ortaya koymaktır.¹ Bu bağlamda edebiyat, nasihatın hedef kitleye ulaştırılmasında en etkili alanlardan biridir. Uzun yılların birikimine sahip olan Türk kültür ve edebiyatı da nasihat içerikli ve üsluplu eserler bakımından oldukça zengindir. Güncel Türkçe Sözlük'te öğüt kelimesi ile “Bir kimseye yapması veya yapmaması gereken şeyler için söylenen söz” (URL-1) diye tanımlanan nasihatın Türk kültüründeki yeri oldukça önemlidir. Nitekim Türk edebiyatının ilk yazılı kaynaklarındaki nasihatler Türk kültüründe nasihatın önemi ve başlangıcı hakkında fikir vermektedir. Bu durum İslamiyet'in kabulünden sonra daha da yoğunlaşan nasihat kültürünün Türk tarihinin başlangıcından bugüne varlığını devam ettirdiğini göstermektedir. Sekizinci yüzyıla tarihlenen Orhun Abideleri'nde yöneticilerin Türk milletine birçok konuda nasihat ettikleri açıkça görülmektedir. Örneğin Kültigin abidesinde Bilge Kağan il tutulacak yer, diğer milletlerin hileleri, esaretin zilleti, insanın faniliği gibi konulara dikkati çeker. Şükrün, törenin, çalışmanın, disiplinin, vatanı savunmanın, birlik ve beraberliğin öneminden bahsederek nasihatlerde bulunur. Bilge Kağan ve Tonyukuk abidelerinde de benzer nasihatler yer almaktadır (Ergin, 1970). Yine, Divânı Lugâti't-Türk'te bulunan nasihat içerikli atasözleri² de Türk kültüründe nasihatın geçmişini ve önemini gösterir.

İslamiyet'ten sonra nasihat içerikli eserlerin sayısında ve yapılan nasihatlerin yoğunluğunda ciddi bir artış olmuştur.³ Hatta sadece nasihati konu edinen hususi türler ortaya çıkmıştır. Dinî tasavvufî Türk şiirinde yer alan nasihatname, pendname, ibretname, telkinname, tembihname, siyasetname, kabusname, vasiyetname, hikmet ve nutuk türleri bunlardan bazılarıdır. Âşık şiirinde hem nasihat içerikli şiirler hem de öğütleme, nasihat destanı, atalar sözü destanı, ters öğüt destanı gibi müstakil nasihat türü şiirler bulunmaktadır.⁴ Nasihatler genelde ihmal edilen veya düzeltilmesi gereken alışkanlıklar/davranışlar üzerine söylenir. Bu bağlamda nasihatler dinî ve kültürel perspektifte doğruyu hatırlatır, yanlış yasaklar veya alternatifleri tarif eder. Âşıklar,

¹ Türk kültür ve edebiyatında nasihat anlatım tutumuna sıklıkla başvurulur. Bu bağlamda konuşmalık türlerin tematik, yapısal, işlevsel ve bağlamsal özelliklerini tespit ve tahlil eden *Sözlü Edebiyat ve Anlatım Tutumu* isimli esere bakılabilir (Çobanoğlu, 2018).

² Konuyla ilgili örnekler için bk. (Ercilasun, 2020). Ayrıca atasözlerindeki nasihatler bk. (Gönen, 2011, s. 181-257)

³ Özellikle İslami dönemin ilk yazılı eserlerinden olan *Kutadgu Bilig*, *Divan-ı Hikmet* ve *Atabetü'l-Hakâyik* gibi eserlerde bu durum belirgin bir şekilde görülür.

⁴ Konuyla ilgili çalışma ve örnekler için bk. (Anaz ve Arı, 2018; Sever, 2019; Özdemir, 2020; Doğan ve Azar, 2021; Karakaş, 2021; Şişman, 2023; Doğan, 2023; Özdamar, 2024; Demirtaş, 2025, s. 13-56).

özellikle önceki zamanlarda toplum tarafından önemsenen, el üstünde tutulan ancak yaşanan zamanda yüz çevrilen veya eskisi gibi önemsenmeyen değerlere dikkat çekerek insanların tutum ve davranışlarının yanlış olduğunu belirtmiştir. Görülen aksaklıkları birey, aile ve toplum ölçeğinde değerlendirerek millî, dinî ve ahlaki içerikli nasihatlerde/öğütlerde bulunmuşlardır. Nitekim Erman Artun, öğütlemeleri⁵ 4 alt başlık altında toplar: Kişisel öğütlemeler, toplumsal öğütlemeler, dinî öğütlemeler, taşlama-takılmalarda öğütlemeler (2001, s. 142-146). Zaten Türk halk edebiyatında birkaç tür hariç hemen hepsinde hedef kitleye doğrudan veya dolaylı olarak nasihatlerde bulunmaktadır. Divan edebiyatı da bu konuda oldukça yoğun bir içeriğe sahiptir. Her iki alanda da kaleme alınan ürünleri yüzyıl, şair, yazar ve eser eksenli inceleyen çalışmalar mevcuttur. Hatta bu alanda yapılan çalışmalar ayrı bir bibliyografya denemesi oluşturacak sayıya sahiptir.⁶ Türk kültür ve edebiyatında farklı türlerde belirgin bir şekilde görülen nasihat daha çok Tanrı'ya sitem, kadere isyan, alkole düşkünlük, karşılıksız aşklar, terk edilmişlik, eşitsizliğe başkaldırı gibi konuları işlemesi ile bilinen arabesk müzik türünde de görülmektedir.

Arabesk müzik hakkında farklı disiplinlerden birçok araştırmacı muhtelif çalışmalar yapmıştır. Çoğu yüksek lisans çalışması olan bu eserlerde araştırmacılar genel olarak arabesk şarkıları, filmleri ve sanatçıları farklı açılardan incelemiştir.⁷ Arabesk şarkı ve filmler bazı halk bilimciler tarafından da çalışma konusu yapılmıştır. Konu hakkında çalışan isimlerden biri Caner Işık'tır. Işık, Nuran Erol (2002) ile kaleme aldığı bir kitap çalışmasında arabeskin anlam dünyasını Müslüm Gürses örneği üzerinden inceleyerek buna bağlı oluşan kültürel ve sosyolojik olguyu muhtelif başlıklar altında ele almıştır. Arabesk müzik kültürü hakkında çalışmalar yapan bir başka isim ise İsmail Abalı'dır. Abalı (2022) konuyla ilgili makalesinde Ferdi Tayfur'un sanatçı kimliğini ve onun "Çeşme" isimli şarkısını ele almış; Tayfur'un müzik piyasasında uzun yıllar tutunabilmesinin sosyokültürel nedenlerini irdelemiştir. Abalı ile Oğuz Doğan'ın (2024) ortak çalışmasında ise arabesk temalı şarkı ve filmler folkloresk çerçevesinde ele alınmış; arabesk filmlerdeki anlatı, halk şiiri ve tasavvuf dokusu incelenmiştir.

Bu çalışmanın konusu ise arabesk şarkılarda bilinenin aksine sadece isyan, umutsuzluk, ihanet, meyhane ve alkol tüketimi gibi olumsuz konu ve kavramların yer almadığını aynı zamanda İslamiyet'e, genel ahlaka, bireysel ve toplumsal konulara yönelik birçok nasihatın bulunduğunu göstermektedir. Çalışmanın bundan sonraki kısmında öncelikle arabeskin Türk müziğinde yer edinmesi siyasi, sosyolojik ve kültürel açıdan ele alınacak, daha sonra arabesk şarkılarda yer alan nasihatler tespit edilecektir. Çalışmada arabesk

⁵ Aşık şiirinde öğretici, nasihat veren şiirlere "öğütleme" adı verilir (Artun, 2001, s. 140).

⁶ Türk kültür ve edebiyatında nasihat ve nasihat ile ilgili bibliyografya çalışması için bk. (Doğan, 2024).

⁷ Bu çalışmalar müzikoloji, sosyoloji, psikoloji, ilahiyat, iletişim bilimleri, siyasal bilimler, sahne ve görüntü sanatları gibi farklı disiplinlerde yapılan çalışmalardır: (Güngör, 1990; Özbek, 1991; Avcı, 2004; Yurdakul, 2006; Oral, 2008; Özer, 2009; Söğüt, 2009; Demir, 2010; Kaya, 2012; Küçük Kaplan, 2012; Demirkıran, 2014; Öge, 2014; Soydan, 2015; Dilben, 2016; Şahin, 2016; Kaymal, 2017; Yılmaz, 2017; Güleç, 2018; Dönmez ve İmik, 2020; Mısır, 2020; Stokes, 2020; Şen ve Kaplan, 2020; Yıldız, 2020; Cerit, 2021; Taydaş ve Sert, 2021; Beton, 2021; Tan Akbulut, 2021; Coşkun, 2024; Bayraktar, 2025).

müziğin geniş hayran kitlelerine sahip sanatçılarından olan Orhan Gencebay, Ferdi Tayfur ve Müslüm Gürses'in dijital medyada ulaşılabilen bin elli dokuz şarkısı (Orhan Gencebay üç yüz on, Ferdi Tayfur üç yüz elli üç, Müslüm Gürses üç yüz doksantı) örneklem olarak seçilmiştir.⁸

1. Türk Müziğinde Arabesk

Arabesk müzik Güncel Türkçe Sözlük'te Arap müziğine ait icra anlayışının Türk müziğine uygulanmasıyla oluşmuş söz ağırlıklı müzik (URL-1) olarak tanımlanır. Bu müziğin ortaya çıkış hikâyesi ise bir hayli ilginçtir. Mustafa Kemal Atatürk, 1 Kasım 1934 tarihinde TBMM'nin açılış konuşmasında, "Bugün dinletilmeğe yeltenilen musiki yüz ağartacak değerde olmaktan uzaktır. Bunu açıkça bilmeliyiz" (Kocabaşoğlu, 1980, s. 92) diyerek Türkiye'de dinlenen mevcut müzik hakkında bir tespitte bulunur. Bunun üzerine radyo yayınlarından Klasik Türk Müziği (Türk Sanat Musikisi) kaldırılır ve Türk müziği dinlenilmesi yasaklanır. Batı müziği teşvik edilir. Böyle bir kültürel ortamda Batı müziğine yabancı ancak Arap müziği ile tanışık olan Türk insanı bu yeni duruma antenlerini Arap radyolarına çevirerek kendince bir uyum sağlar.⁹ Arap radyolarını dinlerken bir taraftan da Arap sinemasını, özellikle Mısır yapımı filmleri izlemeye başlar. Duygusal ağırlıklı ve şarkılı Mısır filmlerinin halk arasında beğeniyle izleniyor olması Türkçe'nin geleceğine dair bir kaygı oluşturur ve Arapça şarkı sözleri de yasaklanır. Bu yasak ise Türkçe söz giydirilen Arap ezgilerinin yaygınlaşmasına sebep olur (Işık & Erol, 2002, s. 62-64).

1950'li yıllara gelindiğinde ise Demokrat Parti dönemi ile birlikte kırdan kente göç hızlanır ve gecekonduların sayısı hızla artar. Bu dönemde plansız büyüme, tarım ve sanayi kesiminde muhtelif çalkantılar ve büyük kentlerin çevresinde gecekondulaşma görülür (Işık & Erol, 2002, s. 65-68). Kırdan kente göç edip şehir hayatına henüz tam anlamıyla tutunamayan Türk insanı mevcut duygularını ifade edebileceği veya kendini bulabileceği bir müzik aramıştır. Arap radyoları, Mısır filmleri ve Arapça ezgilere giydirilen Türkçe sözlerle başlayan bu serüven Türkiye'de arabesk müziğin oluşmasını sağlamıştır.¹⁰ Nitekim Meral Özbek (1991) popüler kültürü ve Orhan Gencebay arabeskinin incelediği kapsamlı çalışmasında Orhan Gencebay arabeskinin oluşturan nedenleri maddeler hâlinde özetler. Bu maddelerden bazıları şu şekildedir: 1.Devlet müdahalesi, 2.Modernleşen hayat pratiği, 3.Türk müziğine radyo yasağı, 4.Türk sinemasında şarkılı Mısır filmleri, 5.Mısır müziğinin karma özelliği, 6.Gelenek içinde arayış, 7.Karma buluşlar, 8.Şarkı sözlerinin içeriği (Özbek, 1991, s. 140-215).

Yukarıda genel hatları ile Türkiye'de doğuşu ve doğuşunu hazırlayan etmenlerin ele alındığı arabesk müzik, ortaya çıktığı ilk andan itibaren yüksek bir beğeni ile karşılanır. Özellikle başlangıçta kentlerin gecekondualarında çok fazla izleyici/dinleyici bulur. Bu

⁸ Seçilen şarkılarda sözlerin kime ait olduğu dikkate alınmamış, eserlerin arabesk müzikte kullanılmasına odaklanılmıştır.

⁹ Konuyla ilgili bk. (Stokes, 2020, s. 137-146).

¹⁰ Nitekim Evrim Ölçer Özünel (2020) halk kültürünün gecekondu bölgelerindeki yaşama, yaşatma, aktarma ve tüketme biçimlerini gelenek-modernizm, köy-kent bağlamında incelediği çalışmasında geleneksel yaşam formlarından kopartılan bireylerin kültürü melezleştirdiklerini belirtmektedir.

durumun belirleyici nedeni ise arabesk müziğin, yaşanan toplumsal hayatın nabzını tutmayı başarmış olmasıdır. Çünkü bu müzik anlam ve ezgilerle geleneklere vurgu yapıyor; şarkı sözleri hem bireyselleşmeyi hem de geleneğe bağlı bir kulluğu, kaderi ve çaresizliği işliyordu. Bu bağlamda arabesk; 1960'lı¹¹ yıllarda ortaya çıkmış, 1980'li yıllarda tüketici kitlesi yaygınlaşmış, orta ve alt sınıflar arasında sevilir bir müzik türü hâline gelmiştir (Işık & Erol, 2002, s. 68-81).

Ayrıca arabeskin sadece bir müzik türü olmadığını da belirtmek gerekir. Bu müziğin sosyolojik yönü güçlü ve belirgindir. Arabesk bir bakıma kent hayatına henüz alışamayanların, yoksulların, tutunamamışların, aşk, ayrılık ve ihanet acısı çekenlerin kültürel kodudur. Bu sebeple arabesk zamanla siyasilerin de dikkatini çekmiştir. Örneğin propaganda gezileri ve mitinglerde arabesk müziğin temsilcileri Ana Vatan Partisi'nin (ANAP) ayrılmaz bir parçası olmuştur. Partinin genel başkanı Turgut Özal; Orhan Gencebay, İbrahim Tatlıses ve Emrah¹² gibi arabesk müzikçilerle yemek yemiş, sanatçıların konserlerine gitmiş hatta onlarla yan yana şarkı söylemiştir. Tüm bunların yanı sıra TRT'de yayını yasak olan bu müzik için "Arabesk müziğin TRT'de yayınlanması gereklidir" diye de bir açıklama yapmıştır. Bunun sonucunda ANAP, arabesk çevrelerden oy almaya başlamıştır (Güngör, 1990, s. 23-93; Stokes, 2020, s. 162-163).

Arabesk müzik ile ilgili en dikkat çeken hususlardan biri de bu müzik hakkında yapılan tartışmalardır. Hatta Alaattin Canbay (2021, s. 214) Türk müzik yaşamında en sıcak tartışmaların yaşandığı müzik türünün arabesk müzik olduğunu belirtmektedir. Birçok sanatçı ve fikir adamı arabeski yoz, ilkel ve uyduruk bir müzik türü olarak tanımlamıştır. Arabesk müziğe TRT'de uzunca bir süre yer verilmemesinin sebebi de budur.¹³ Hatta arabesk müziği ve bu müziği dinleyenleri hor gören dönemin aydınları, çoğu kez bu müziği "dolmuş müziği" olarak ifadelendirmiştir. Arabesk müzik yapımcıları ise arabeskin halkın kendi kültüründen ortaya çıktığını belirtmiştir (Işık & Erol, 2002, s. 24-25, 27). Yapımcıların bu iddiası temelsiz değildir. Nitekim arabesk müziğin Türk halk kültüründe önemli bir konuma sahip olan âşıklık geleneği ile benzer noktaları ve yakın bir ilişkisi vardır.

Arabesk müzik Orhan Gencebay'a göre Türk sanat müziği, Türk halk müziği ve bunlara ek olarak da Batı tekniğinin her türlü olanaklarına, özgür sunumun eklenmesinden oluşan bir müzik türüdür (Güngör, 1990: 16-17). Teknik olarak doğru olan bu tanım içerik anlamında eksiktir. Arabesk müziğin tüm engellemelere ve tartışmalara rağmen günümüze ulaşmasını sağlayan başlıca etmenler arasında sözlerinin sahip olduğu anlam bulunmaktadır. Bu sebeple arabesk müziği tanımlarken onun gündelik hayattan ölüm ve ötesine dair her türlü konuyu ele alıp bunlarla ilgili tespit, yorum ve telkinlerde bulunduğu unutulmamalıdır. Bu bağlamda âşıklık geleneği ile arabesk müzik arasında köken, icracı, icra şekilleri, coğrafya, tür, içerik, içeriği kullanım şekli, amacı, hitap ettikleri kesim arasında benzerlikler, doğrudan veya dolaylı ilişkiler mevcuttur. Tablo-1'de

¹¹ İlk arabesk şarkı şekli için ayrıca bakınız: https://tr.wikipedia.org/wiki/Arabesk_m%C3%BCzik

¹² Asıl adı Emrah Erdoğan İpek olan sanatçı.

¹³ Arabesk müziğe uygulanan sansüre dair daha geniş bilgi için bk. (Kahraman, 2025)

gösterilen bu unsurlar âşıklık geleneği ile arabesk müzik arasındaki benzerliklerin/ilişkilerin daha iyi yorumlanmasını sağlayacaktır:

Tablo-1

Âşıklık Geleneği	Arabesk Müzik Kültürü
Âşıklık geleneği İslamiyet öncesi Türk toplumunda ozanlar tarafından temelleri atılan, zamanla birçok din ve kültürün etkisi ile değişen, gelişen ve Türklere özgü olan bir gelenektir (Köprülü, 162: 8-32; Günay, 2008: 40-51).	Arabesk müzik de değişen, gelişen veya bozulan kültürel şartlar altında Doğu ve Batı kültüründen etkilenecek gelenekten beslenen ve sadece Türkiye’de ortaya çıkan bir müzik türüdür. ¹⁴
Geleneğin icracıları halkın içinden çıkan çoğunlukla sade bir yaşam süren kişilerdir (Artun, 2001: 73-79).	Arabesk müziğin sanatçıları da halkın içinden çıkan, başlangıçta sade bir yaşam süren kişilerdir. ¹⁵
Âşıklar sanatlarını genellikle bireysel olarak icra eder. Elleriinde sazları ile köylerde, şehirlerde olağan veya özel mekânlarda çoğunlukla kendi şiir ve türkülerini söyler. ¹⁶	Bu müzik türünde hepsi olmasa da sanatçıların bazıları sazlarını çalar ve kendi yazdıkları şiirleri arabesk şarkı formunda okurlar. Zamanla birçoğu kendi plak şirketlerini açmıştır. ¹⁷
Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde âşıklık geleneği yüzyıllarca önemli bir yer edinmiştir. Bu bölgeden çok güçlü âşıklar yetişmiştir.	Şöhreti ülke geneline yayılan arabeskçilerin çoğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde doğmuştur. ¹⁸
Âşıklık geleneğinde üretilen eserler arasında estetik olarak çok güçlü eserler bulunsada bu gelenek içerisinde estetik birinci öncelik değildir. En belirgin ve öncelikli özelliklerinden biri anlaşılır olmaktadır (Artun, 2001: 115-118; Artun, 2008: 9-17).	Arabesk şarkılarda da estetik öncelikli olmamıştır. Dil kimi zaman o kadar yalındır ki konuşma dilinden ayırt edilemez. Sanatçıların önceliği duygu ve düşüncelerini dinleyicilerine aktarmaktır.
Eserlerde aşk, aşkın büyüklüğü, sevgili, ayrılık, özlem, zamandan yakınma, yığıtlık, dinî ve tasavvufi konular önemli bir yere sahiptir (Artun, 2001: 123-129).	Bilinenin aksine eserlerde sadece olumsuz konulara yer verilmez. Âşıklık geleneğindeki konular da işlenir. Özellikle dinî ve tasavvufi konulara, buradan hareketle nasihatlere yer verilir.
Âşıklar, toplum nazarında değer gören, belli bir statüye sahip kimselerdir. Toplum içerisindeki bu konumlarıyla halkın sorunlarına eserlerinde yer verirler (Artun, 2001: 58).	Arabesk müziği dinleyen kimseler bu müziğin temsilcilerine büyük bir saygı duyar. Yani arabeskçiler de toplum nazarında büyük bir mevkiye sahiptir. ¹⁹ Bu saygı o kadar ileri düzeydedir ki onlara “Baba” diye hitap ederler. Orhan Baba, Müslüm Baba örneğinde olduğu gibi...
Âşıklıklar, eserleriyle toplumun her kesimine hitap edebilir.	Arabeskçiler başlangıçta şehrin kenar mahallelerinde yaşayan insanlara hitap ediyor olsalar da zamanla toplumun neredeyse her kesimi

¹⁴ Orhan Gencebay örneğinden hareketle yapılan tespitler için bk. (Özbek, 1991: 183).

¹⁵ İbrahim Tatlıses, Orhan Gencebay ve Ferdi Tayfur örneği için bk. (Stokes, 2020:165-167).

¹⁶ İlgili tespit ve örnekler için bk. (Başgöz, 2012: 30-69).

¹⁷ Konuyla ilgili örnekler için bk. (Özbek, 1991: 179-180; Stokes, 2020:170).

¹⁸ Arabesk müziğin önemli temsilcilerinin doğdukları coğrafyaya dair tespit ve örnekler için bk. (Stokes, 2020:165-167)

¹⁹ Toplumun nabzını tutarlar. Sosyal olaylarda siyaset onları bu gücünden istifade etmeye çalışırlar. Nitekim 1990’lı yılların sonunda İstanbul Büyükşehir Belediyesi bir ağaç dikme kampanyası düzenlemiş ve Gülhane Parkındaki programa birçok sanatçıyı davet etmiştir. Anılan programda Arabeskçilerin (Ferdî Tayfur) toplum tarafından ne kadar sevildiği ve sözlerinin toplum tarafından nasıl önemsendiği görülebilir: <https://www.youtube.com/watch?v=7eZtF44gzY>

	tarafından dinlenen sanatçılar hâline gelmişlerdir (Güngör, 1990: 18).
Âşıklık geleneğinde usta-çırak ilişkisi mevcuttur. Aynı zamanda âşıklar usta malı eserleri seslendirir.	Arabesk müzikte de usta malı eserler seslendiren hatta onların makamlarını taklit eden veya onlar gibi söyleyen sanatçılar vardır.
Âşık şiirinde âşıklar şathiye adı verilen bir türde şiirler söyler. ²⁰	Arabesk şarkı sözleri dikkatle incelendiğinde müstakil bir şekilde olmasa da şathiyeden izler taşıyan mısraları bulmak mümkündür. ²¹
Âşıklık geleneğinde âşıklar tarafından anlatılan halk hikâyeleri önemli bir yer tutar.	Arabesk temalı şarkı ve filmlerdeki anlatı dokusu halk hikâyelerinde ele alanın konularla benzerlik göstermektedir (Abalı ve Doğan, 2024).

Âşıklık geleneği ile arabesk müzik arasındaki bu benzerlik ve ilişkiler aynı zamanda bir zamanlar daha kırsal kesimlerde âşıkların ve âşıklık geleneğinin üstlendiği bazı işlevlerin varoş, gecekondulu ve kentlerde arabeskçilere devredildiğini göstermektedir. Tüm bunların yanı sıra başlangıçta köyden şehre gelip şehrin kenar mahallerinde kent hayatına adapte olamayan kişilerin müziği olarak tarif edilen arabesk, ilerleyen yıllarda aslında toplumun birçok kesimi tarafından dinlenen bir müziğe dönüşmüştür (Özbek, 1991, s. 122). Bugün de arabesk müzik farklı yorum ve sanatçılarla kendini yenileyerek en çok dinlenen müzikler arasında yer almaktadır. Bu durumu doğrulayan birçok veri bulunmaktadır. Örneğin çoğunlukla arabesk müzikler çalan Kral FM, 2024 yılında 131 radyo kanalı arasında en çok dinlenen kanaldır.²² Yine 2024 yılında gösterime giren ve izlenme rekorları kıran Gassal isimli dizinin tüm bölümlerinin bitişinde senaryo ile uyumlu sözlerle sahip olan arabesk şarkılar seslendirilmiştir. Dizinin tüm müzik klipleri (arabesk şarkıların olduğu) ise 40 milyona yakın görüntülenme²³ sayısı ile en çok izlenenler arasında yer almaktadır.

2. Arabesk Müzikte Nasihat

Arabesk şarkılarda her ne kadar karamsarlık, umutsuz/karşılsız aşklar, günlük dertler, Tanrı'ya isyan, kadere sitem ve kadehe düşkünlük gibi kavramlar ön plana çıksa da müziğin satır aralarında dünya ve ahiret hayatında mutlu ve başarılı olmaya dair birçok tespit ve telkine yer verilir. Araştırma konusu yapılan arabesk şarkılarda nasihatın iki farklı şekilde gerçekleştirildiği görülmektedir. Bunlardan birincisi içerik bakımından nasihatname/öğütleme olarak tanımlanabilecek şarkılardır. İkincisi ise şarkı sözlerinde nasihate kısmen yer verilmesidir. Örneğin Orhan Gencebay'ın seslendirdiği “Gelin Birlik Olalım” isimli şarkıda Türk toplumu içerisinde görülen inançsal ve ırksal farklılıklar karşısında yaşanan ayrışmalara karşı uyarı ve nasihatlerde bulunulduğu görülür. Aşağıda birinci kıtası verilen eser içerik bakımından tamamen “nasihat destanı”na benzemektedir:

²⁰ Türk edebiyatında şathiye hakkında detaylı bilgi için bk. (Kurnaz ve Tatçı, 2001).

²¹ Konula ilgili çok fazla örnek bulunmaktadır. Bazıları için bk. İbrahim Tatlıses (Ben İnsan Değil Miyim?), Ferdi Tayfur (Ben Kötüysem Kader Kötü Değil Mi?), Orhan Gencebay (Batsın Bu Dünya), Müslüm Gürses (İşyankâr).

²² Veriler, Radyo Dinleme Hizmetleri Organizasyon Tanıtım ve Yayıncılık Anonim Şirketi'nden alınmıştır. Bakınız: <https://riak.com.tr/>

²³ Konuyla ilgili linkteki habere bk. <https://www.trthaber.com/trtden-haberler/izlenme-rekorlari-kiran-gassal-2nci-sezonuyla-yakinda-tabiide-1170.html>

“Gelin birlik olalım, yarın çok geç olmadan
 Gelin dirlik bulalım, vazgeçin öç almadan
 Nefreti yok edelim, gel sen de katıl bize
 İntikam eşkiyası, sevgiyle gelir dize
 Yedi düvel elinden, kim kurtardı bu yurdu
 Mehmetçik değil miydi, Laz’ı, Çerkez’i, Kürt’ü” (URL-2).

Yine Orhan Gencebay’ın seslendirdiği “Besmeleyle Başla” isimli şarkı da içerik olarak tamamen “nasihatname” özelliği göstermektedir. Aşağıda bir kısmı verilen şarkıda Orhan Gencebay, evlilik çağına yaklaşmış yaşlardaki kişilere yaptığı öğütlerde hayatın türlü zorluk ve sürprizle örülü olduğunu belirtir. Gencebay, bir ömür sürülecek olan sevgiliyi bulma yoluna “besmele” çekerek çıkılmasını, ümitli olunmasını ve sevgilinin yürekte aranmasını tavsiye eder:

“Besmeleyle başla ümidin tam olsun
 Yârsız ömür olmaz sev ki yârin olsun
 Sev yârin olsun
 Hayat iniş çıkış düzünü ara bul
 Yürekten ara ki her şey kolay olsun
 Her şey kolay olsun” (URL-3).

İçerik bakımından tamamen nasihatname/öğütleme özelliği gösteren şarkıları seslendiren bir başka isim ise Müslüm Gürses’tir. Aşağıda bir kısmı verilen “Evlat” isimli eserde, bir baba evladına dünya hayatındaki zorluklar karşısında umutlu olmasını, geçmişten ziyade geleceğe odaklanmasını öğütlerken aynı zamanda ahiret hayatını da unutmamasını, yaratıcının hoşnut olmayacağı davranışlardan sakınmasını nasihat eder:

“Her gecenin sonunda
 Bir sabah vardır evlat
 Sakla umutlarını
 Yıkılıp kalma sakın
 Ümitsiz ve gayesiz
 Yaşamak zordur evlat
 Sev bütün insanları
 Say bütün insanları
 Kin gütme unut gitsin
 Geçmişte olanları
 Dürüst ol, insancıl ol
 Düşün öbür dünyayı
 Bir karıncayı bile
 İncitme sakın evlat” (URL-4).

Sanatçı, “Bir Gün Sen de Öleceksin” isimli şarkıda ise dünya hayatında kazanılan para, mal, mülk, şan, şöhret gibi unsurların ölüm karşısında geçici olduğunu öğütler:

“Dünya dolu malın olsa
 Tutacak bir dalın olsa
 Deryalarda yalan olsa
 Bir gün sen de öleceksin
 Muhabbetinle dolu olsan
 Hakk’ın yüce kulu olsan
 Padişahın oğlu olsan
 Bir gün sen de öleceksin
 Şöhretin olsa şanın olsa
 Süleyman gibi adın olsa
 Son kumsalda yatın olsa
 Bir gün sende öleceksin (URL-5).

Ferdi Tayfur da nasihatname özelliği gösteren şarkılar seslendirmiştir. Örneğin “Bu Günler Yaşanacak” isimli şarkıda dünya hayatı içerisinde zorluklarla karşılaşılacağı ve böyle bir durumda izlenmesi gereken yolun öğütlendiği görülmektedir:

“Ne kadar yaşasan doymazsın dünyaya
 Düşün taşın bir kere hayat benzer rüyaya
 Umdukların olmuyor dalma derin hülyaya
 Üzgün olsan ağlasan bu günler yaşanacak
 Ben günler yaşadım çok iyi biliyorum
 Hakikatler gizlenmez gerçeği söylüyorum
 Son günlerimde yine hayatı seviyorum
 Üzgün olsan ağlasan bu günler yaşanacak
 Bazen hayatın yükü ağırdır çekeceksin
 Bu benim son nasibim kaderim diyeceksin
 Yarın nasıl geçecek nereden bileceksin
 Üzgün olsan ağlasan bu günler yaşanacak” (URL-6).

Arabesk müzik söyleyen sanatçılar yukarıda verilen örneklerin haricinde Tablo-2’de gösterilen şarkılarında da dinleyenlerine nasihat etmektedir. Âşık edebiyatında müstakil bir tür olan “nasihatname”lere içerik olarak tamamen benzeyen bu eserlerde sanatçılar kendilerine, sevgililerine, dostlarına ve dinleyenlerine; dünyanın geçiciliği/aldatıcılığı, kaderin değişmezliği, ölümün kaçınılmazlığı, yalanın kötülüğü, doğruluğun ve tövbe etmenin güzelliği, sevgi ve saygının önemi, sabrın zorluğu ve sevginin yüceliği gibi konular hakkında nasihatlerde bulunur:

Tablo-2

Orhan Gencebay	Müslüm Gürses	Ferdi Tayfur
----------------	---------------	--------------

Berhudar Ol, Besmeleyle Başla, Farkı Var, Gelin Birlik Olalım, Gönül Nikâhı, Gönül, Hayat Devam Ediyor, Seveceksin, Sevme Gönüm, Üç Günlük Dünya, Yokluk	Aşk Tesadüfleri Sever, Bir Gün Sen de Öleceksin, Biz Babadan Böyle Gördük, Cennet Bahçesi, Dünya Ne Hâle Gelmiş, Evlat, Kolay, Kim Bilir Kaç Kişi, Köşe Kapmaca, Sahte Dostlarım, Yaşamak İçin, Yaşamalısın	Bırak Şu Gurbeti, Bir Damla Ateş, Bir Gün Beklerim, Bu Günler Yaşanacak, Mimar, Nasihat
---	--	--

Arabesk şarkılarda sanatçıların nasihat ederken kullandıkları ikinci yol ise daha önce de ifade edildiği gibi şarkı sözlerinde kısmen nasihat unsurlarına yer vermeleridir. Bu durum örneklem olarak seçilen sanatçıların şarkılarında çok yoğun bir şekilde görülmektedir. Bu bağlamda yapılan nasihatleri dinî-tasavvufî, genel ahlak, bireysel ve toplumsal konular olmak üzere farklı başlıklar altında sınıflamak ve incelemek mümkündür.

2.1. Dinî ve Tasavvufî Nasihatler

Arabesk şarkılarda Tanrı'ya sitem, kadere isyan, alkole düşkünlük hatta alkol tüketmeyi özendiren ifadeler sıklıkla bulunur. Bu sebeple arabesk şarkılar meyhane, Tanrı ve kadere isyan üçgeninde değerlendirilir. Hatta çoğu zaman dinî çevrelerce şarkılarda geçen bu ifadelerin İslami açıdan inananları dinden çıkarabileceği belirtilmiştir. Söz konusu unsurları inkâr etmemekle birlikte arabesk şarkılarda İslami emir ve yasaklarla uyuşan birçok nasihatın bulunduğunu da belirtmek gerekir. Şarkılarda Allah'ın büyüklüğünü anma, peygamber sevgisini dile getirme, ibadetlere teşvik etme, haramlardan sakındırma, nefsi terbiye etme, dünyadan yüz çevirip ahirete yönelme, kader ve kazaya inanma, sabır ve şükrün önemi, ölümü hatırlatma gibi bazı dinî ve tasavvufî öğeler bulunmaktadır. Bu duruma Nazife Güngör (1990, s. 150-158) de dikkat çekerek arabesk müziğin içerik yönünden çok eskilere giden bir geleneğin tasavvuf felsefesinin ve divan edebiyatının etkilerini taşıdığını belirtir. Martin Stokes (2020, s. 277-280) de benzer bir şekilde arabesk ile tasavvuf arasında bir bağ olduğunu iddia eder.

Arabesk müzikte sıklıkla görülen nasihat konularından biri ölümdür. Söylenen şarkılarda dinleyicilere sıklıkla ölümün varlığı, kaçınılmazlığı ve herkes için geçerliliği konusunda nasihatlerde bulunduğu görülmektedir. Örneğin Orhan Gencebay'ın seslendirdiği “Sev Gönölünce Yaşa” isimli eserde bu durum aşağıdaki mısralarla ifade edilir:

“Can kafesten uçacak
Bir gün bir kuş misali
Geriye ne kalacak

İnsan olmaktan gayri” (URL-7). Müslüm Gürses'in söylediği “İsyankâr” isimli şarkıda da anılan konuya dikkat çekilir. Şarkıda ölümden sonraki hayatın bilinmezliğine vurgu yapılır ve ölümün dönüşü olmayan bir yolculuk olduğu belirtilir:

“Talihimizi yazmış kara deftere
Gideceğiz bir gün o meçhul yere
Rastladın mı hiç gidip dönene

Sen de boyun eğersin bir gün ecele” (URL-8). Ferdi Tayfur’un seslendirdiği “Postacılar” isimli şarkıda ise ölümün kaçınılmazlığı hatırlatılarak sevgiliye ayrı kalmama ve mutlu olma yönünde nasihatte bulunmaktadır:

“Uzaklara sesim duyulmuyor mu
Çektirdiğin bu hasretlik yetmiyor mu
Gel fani dünyada mesut olalım
Sonunda canlarımız alınmıyor mu?” (URL-9).

Arabesk şarkılarda dünya hayatının hâlleri ve dünyanın geçiciliği hakkında yapılan çok sayıda ve çeşitlilikte uyarı/nasihat bulunmaktadır. Bu duruma Orhan Gencebay’ın seslendirdiği ve;

“Aşk diyerek kandım bir vefasıza
Olanlar kalbime bana oldu ya
Bir daha gelinmez yalan dünyaya

Ziyan oldu gitti büyük aşkımız” (URL-10) sözlerinin yer aldığı “Büyük Aşkımız” isimli eser örnek olarak gösterilebilir. Eserde “yalan dünya” denilerek dünya hayatının geçici olmasına dikkat çekilmiştir. Müslüm Gürses’in seslendirdiği “Kalleş Dünya” isimli eserde ise dolaylı bir şekilde dünya hayatında insanın karşılabileceği ihanet ve aldatılma gibi durumlara dikkat çekilmiştir:

“Neyine güveneyim kalleş dünya

Neyine güveneyim sahte dünya” (URL-11). Ferdi Tayfur’un seslendirdiği “Sonumu Düşünmüyorum” isimli eserde ise dünya hayatının zıtlıklarla örülü olduğu belirtilmiş ve bu hâllerin geçici olduğu öğütlenmiştir:

“Pişmanlığın yok faydası
Giden geri gelmiyor ki
Bazen neşe bazen keder
Hayat belli olmuyor ki” (URL-12).

Şarkılarda tespit edilen nasihatlerden biri de kader ve kaza inancı hakkındadır. Eserlerde insanın yaşadıklarının kaderde yazılı olduğu, bu durumu kabullenmek gerektiği hakkında nasihatler tespit edilmiştir. Örneğin Orhan Gencebay’ın seslendirdiği bir eserde bu konudaki nasihat;

“Alnında sevecek yazdıktan sonra
Eninde sonunda senindir sıra
Bir vesile olur kibrit sigara

Yakarken kıyılır gönül nikahı” (URL-13) sözleriyle yer almaktadır. Şarkıda kaderde yazılı ise âşıkların vakti geldiğinde birleşecekleri öğütlenmektedir. Müslüm Gürses’in seslendirdiği “Kısmetim Kapanmış” isimli şarkıda da kader konusunda nasihatte bulunduğu görülmektedir. Şarkıda bir türlü gönlünce sevgili bulmayan ve bu durumdan ızdırap duyan bir âşğın duygularına yer verilir. Âşık durumu kader olarak kabullendiği

için arkadaşlarına üzülmemeleri konusunda nasihatte bulunur:

“Yıllardır gülmeden mutsuz yaşadım
Gittiğim her yerde sevgi aradım
Mutsuzluk bahtımmış artık anladım
Üzülmeyin dostlar değmez bu aşka” (URL-14).

Ferdi Tayfur’un seslendirdiği “Beni Düşünme Artık” isimli şarkıda da âşık tarafından ayrılığın kaderleri olduğu yönünde sevgiliye nasihatte bulunulduğu görülmektedir:

“Ne yapalım kader bu, ayrılmakmış sonumuz
Kaybolan baharım da birleşmedi yolumuz
Bırak acı çekeyim bu sevdanın yolunda
Yeter ki sen mesut ol beni düşünme artık” (URL-15).

İslamiyet’te büyük önem verilen konulardan biri olan kul hakkı da arabesk şarkılarda görülen başlıca nasihat unsurları arasında yer almaktadır. Şarkılarda kimsenin hakkının kimsede kalmayacağı, ahiret gününde hakların ve haklıların ortaya çıkacağı gibi hususlar ifade edilerek kul hakkına dikkat çekilir. Örneğin Orhan Gencebay’ın seslendirdiği bir şarkıda yer alan mısralarda kimsenin hakkının kimsede kalmayacağı öğütlenmektedir:

“Hak aranır eğer varsa
Aranıp da bulunursa
Kimin hakkı kimde kalır

Eğer razı olunursa” (URL-16). Müslüm Gürses’in seslendirdiği bir şarkıda ise;

“Doğru söyleyen dokuz köyden kovulur

İnsan hakkı yiyende hesap sorulur” (URL-17) denilerek kul hakkına girenlerden hesap sorulacağı belirtilir. Konuyla ilgili verilecek son örnek ise Ferdi Tayfur’un seslendirdiği bir şarkıdan seçilmiştir. Şarkıda dinleyicilere önce insanoğlunun ölümlü bir varlık olduğu hatırlatılır. Ardından ahiret gününde kul hakları için hesap sorulacağı belirtilir:

“Bir gün gözlerin kapanır
Gördüğün dünyada kalır
Yarın düzen kurulunca
Haklı haksız belli olur” (URL-18).

Yapılan incelemelerde arabesk şarkılarda sabır konusunda da nasihatlerde bulunulduğu tespit edilmiştir. Şarkılarda sabrın önemi ve sabredenlere verilecek mükâfatlar gibi hususlar hatırlatılarak nasihatlerde bulunulmaktadır. Örneğin Orhan Gencebay’ın söylediği “Allah Bizimledir” isimli şarkıda içerisinde bulunan durum karşısında Allah’ın yardım edeceğine kesin bir şekilde inanılması, zorluklar karşısında sabırlı ve ümitli olunması yönünde nasihatlerde bulunulmaktadır:

“Sabret gönlüm sabret sabret
Allah bizimledir Allah bizle

Allah tek ümittir ümitsize
Hangi kitap yazmış insan köle diye

Mutlaka çare var çaresize” (URL-19). Müslüm Gürses’in söylediği “İçi Seni Dışı Beni Yakar” isimli şarkının;

“Sabret canım gülüm bir tanem sabret
Güçlü ol yenilme beni düşün ha gayret
Mevla’m sabredenlerle olur elbet

Terk et öfkeni sabrın sonu selamet” (URL-20) diye söylenen mısralarında sevgiliye sabrın tavsiye edildiği ve mükâfatlarının anlatıldığı görülmektedir. Konuyla ilgili nasihatler Ferdi Tayfur’un söylediği “Beddua” isimli şarkıda da tespit edilmiştir. Şarkıda Allah’ın sabreden kullara mutluluk vereceği belirtilerek sıkıntılar karşısında izlenilmesi gereken yol tarif edilir:

“Bana verdiğin acı dertleri
Şimdi bir başkası sana mı vermiş
Kahretme kendine yücedir Mevla’m
Sabreden kullara mutluluk vermiş” (URL-21).

Sanatçıların eserlerinde dikkat çeken bir başka nasihat konusu ise haramlardan uzak durmak, ibadet etmek ve nefis terbiyesidir. Orhan Gencebay “Berhudar Ol” isimli şarkısında genelde İslami yaşantının özelde nefis terbiyesinin en önemli kuralları arasında sayılabilecek bir hususta nasihatte bulunur:

“Eline beline diline sahip ol

Bir gönül kırdıysan onun dermanı ol” (URL-22). Müslüm Gürses ise “Biz Babadan Böyle Gördük” isimli şarkıda;

“Başımız dik alnımız ak
Yaşamı hep böyle sürdük
Haram yemek günah yazar

Biz babadan böyle gördük” (URL-23) diyerek geleneklerine bağlılığına dikkat çeker; haramdan uzak durmayı, bu şekilde bir duruş sergilendiğinde ise onurlu bir yaşama sahip olunacağını öğütler.

Ferdi Tayfur da içerisinde benzer konularda nasihatler bulunan eserleri seslendirmiştir. Örneğin “Kurtuldum” isimli eserde yer alan ifadeler bu durumu açık bir şekilde göstermektedir:

“Kurtuldum kurtuldum senden böylece
İbadete başladım artık her gece
Dualarla böyle mutluyum bence

Tanrıyla aramda aşk bundan sonra” (URL-24). Eserde sevgilisinden ayrılan âşığın acısını dindirmek için ibadet ve dua etmeye başladığı ve bu şekilde mutlu olduğu

anlaşılmaktadır. Bu durumda dinleyenler çekilen sıkıntılar karşısında dolaylı olarak ibadet ve dua etmeye teşvik edilmektedir. Konuyla ilgili örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bu bağlamda tespit edilen diğer nasihatlerin bulunduğu şarkılar Tablo-3'te gösterilmiştir:

Tablo-3

	Orhan Gencebay	Müslüm Gürses	Ferdi Tayfur
Allah, İbadet ve Kutsal Değerler	Allah Bizimledir, Besmeyleyle Başla, Eyvah, Hayat Devam Ediyor, Hor Görme Garibi	Cennet Bahçesi, Çare Sende Allah'ım, Eşşek Kafalı, İbadetim Oldun, Kaderi Ben mi Yarattım Ne Yapsın, Tanrı İstemezse, Toprakta Bedene	Allah'ım Sen Bilirsin, Almanya Treni, Anlamı Olmaz, Eyvah, Kurtuldum, Mor Güller, Yüreğin Taş Olsa da
Cömertlik	Aşkta Cimrilik Olmaz, Berhudar Ol, Bir de Sen Eyvallah, Vurma		
Ders Alma	Sensizlik Yerle Bir Etti		
Helal ve Haramlar	Berhudar Ol, Seveceksin	Biz Babadan Böyle Gördük, Cennet Bahçesi	
Kader ve Kaza	Ayrılık Nikâhı, Gönül Nikâhı, Hor Görme Garibi, Üç Günlük Dünya, Ziyankâr	Aşığım Bir Kuluna, Hasret Rüzgarları, Hayat Arkadaşı, İsyankâr, Kaçamam ki Kaderimden, Aşk Tesadüfleri Sever, Kaderi Ben mi Yarattım, Kismetim Kapanmış, Ne Yapsın	Almanya Treni, Beni Düşünme Artık, Dur Dinle Sevgilim, Hoşça Kal Leyla
Kibir ve Gurur	Hor Görme Garibi, Küstüm Çiçeği		Arayacaksın, Sen de Bilirsin, Söz Veriyorum
Kul Hakkı	Bir de Sen Vurma, Berhudar Ol, Sen de Haklısın	Eşşek Kafalı	
Nefis Terbiyesi	Allah'ım Sen Beni Korum, Berhudar Ol	Sabrıma Borçluyum	Beddua, Eyvah, Kurtuldum

Ölüm, Dünya Hayatı ve Dünya Hayatının Geçiciliği	Bilmez İnsan Kadrini, Bir de Sen Vurma, Büyük Aşkımız, Dünya, Eyvah, Gönül, Sev Gönölünce Yaşa, Seveceksin, Sıra Sende, Tek Hece, Üç Günlük Dünya, Vatan Sağolsun, Yokluk	Alışırım, Aşk Bitmez, Bir Gün Sen de Öleceksin, Bir Lokma Ekmek, Cennet Bahçesi, İsyankâr, Kalles Dünya, Kim Bilir Kaç Kişi, Kimsem Kalmadı, Nerede O Günler, Ömür Biter, Yalan Dünya, Yaşamalısın	Ah Bu Dünya, Aşk Oldum Ben Sana, Benim Suçum Sevmek mi, Beddua, Bir Bilsen, Bu Dünyanın Derdi Bilmez, Bu günler Yaşanacak, Bulamazsın Dediler, Feleğin İşine Bak, Garipler Çile Çeker, İlk Aşkım, Hatıran Yeter, Kalbimi Çaldın, Kolay Değil, Mimar, Postacılar, Sonumu Düşünmüyorum
Sabır ve Şükür	Allah Bizimledir, Allah'ın Emriyle, Başa Gelen Çekilirmiş, Beklemek İbadet Gitmek Ölümdür, Berhudar Ol, Söylenmedik Söz Kalmadı, Yokluk	Beterin Beteri Var, İçi Seni Dışı Beni Yakar, Sabrım Borçluyum, Yaşamak İçin, Dayan Yüreğim, Yaşamalısın	
Tevekkül Etme	Besmeleyle Başla		

2.2. Genel Ahlak ile İlgili Nasihatler

Arabesk şarkılarda nasihatlerin yoğunluğu ve içeriklerin çeşitliliği bir hayli fazladır. Bu bağlamda şarkılar üzerinde yapılan incelemelerde adalet, doğruluk, dürüstlük, hırs, hoşgörü, kanaatkârlık, merhamet, sadakat, saygı, sevgi, şefkat, umut, vefa ve yardımlaşma gibi kaynağını Türk töresi ve İslamiyet'ten alan/etkilenen genel ahlaka dair çok fazla sayıda ve çeşitlilikte nasihatler tespit edilmiştir. Genel olarak şarkılarda doğru davranışlarda bulunmanın, dürüst ve güvenilir olmanın tavsiye edildiği aksi davranmanın ise eleştirildiği görülmektedir. Örneğin Orhan Gencebay'ın söylediği "Nikriz Rüyası" isimli şarkıda doğruluktan ayrılan sevgili, sitemkâr bir şekilde eleştirilerek böyle kişilerin kimseye yâr veya dost olamayacağı belirtilir:

"Gönülden gönüle girip de kalmaz
Bir sözü öteki sözünü tutmaz
Böyle yâr olmaz, böyle dost olmaz

Canımı alacak beni anlamaz" (URL-25). Müslüm Gürses'in söylediği "Bir Damla Yaş" isimli şarkıda ise yalan yanlış söz ve davranışlar ile insanları aldatmanın hüner

olmadığı ve ne yapılması gerektiği açık bir şekilde öğütlenmektedir:

“Bir hayal peşinden koşmak ne fayda verir insana

Aldatmak hüner değil sevmek güzel anlayana” (URL-26). Ferdi Tayfur’un söylediği “Hoşça Kal Leyla” isimli şarkıda ise ilişkilerin temel kurallarından olan “güven” ve “sadakat” duygusuna dikkat çekilmektedir. Şarkıda güvenilir olma ve sadakat gösterme konusundaki kararlılık ifade edilmektedir. Sanatçının şahsında dinleyenler için dolaylı bir öğütlenme yapıldığı görülmektedir:

“Geri dönmem sözümden
Ödün vermem sözümden” (URL-27).

Arabesk müzik hakkında yapılan en büyük tartışmalardan biri de bu müziğin insanları karamsarlığa yönelttiği bir tür olduğu yönündedir. Oysa birçok şarkıda durum farklıdır. Söylenenlerin aksine şarkılarda dinleyenlere umutlu olmanın da tavsiye edildiği görülmektedir. Örneğin Orhan Gencebay’ın söylediği “Eyvah” isimli şarkının son kısmında insanlara kaderlerinin kötü olduğuna inanarak umutsuzluğa düşmemeleri ve zorluklar karşısında hayat mücadelesine devam etmenin önemli olduğu anlatılmaktadır:

“Kim diyorsa bahtım kara
Hiç kapanmaz böyle yara yalan
Her derdin bir dermanı var

Her tövbede umut başlar inan” (URL-28). Müslüm Gürses’in söylediği “Aşk Tesadüfleri Sever” isimli şarkıda da benzer nasihatler bulunmaktadır. Şarkıda;

“Hayat tekrarları sever
Yeniden başlamayı
Kuşlar dalları sever

Kanatlırsa uçmayı” (URL-29) denilerek dünya hayatında başarısız olunan durumlarda veya karşılaşılan olumsuzluklarda pes edilmemesi gerektiği ve yeniden başlamanın önemli olduğu belirtilir. Konuyla ilgili verilecek son örnek ise Ferdi Tayfur’un söylediği “Bir Avuç Gözyaşı” isimli şarkıdan seçilmiştir. Şarkıda aşkına karşılık bulamayan âşğın hayata küsmek veya pes etmek yerine yeni bir başlangıç yaptığına yer verilmiştir:

“Aşkına karşılık vermedin diye
Hayata dünyaya küstüm mü sandın
Yeniden yarattım kırık kalbimi
Eridim tükendim bittim mi sandın” (URL-30).

Arabesk şarkılarda dikkat çekilen bir başka unsur ise adalettir. Orhan Gencebay’ın söylediği bir şarkıda geciken adaletin doğuracağı olumsuz sonuçlardan bahsedilerek adaletli olunması tavsiye edilmektedir:

“Yerlere vurduğun baş tacın olur
Geciken adalet nefret doğurur

Bir kurşun belki de amacın olur
Neyi gücendirdik ki doğrudan başka” (URL-31).

Çalışmanın başında da belirtildiği üzere bu müzik türü dinleyenlerine sadece olumsuz duygu, düşünce ve davranışları aktarmaz. Aynı zamanda insanlara dünya hayatında nasıl mutlu olunabileceğine dair açık bir şekilde nasihatlerde bulunur. Bu bağlamda şarkılarda yapılan nasihatlerde mutluluğun maddi unsurlarda aranmaması gerektiği, mutluluğun kanaatkârlık ve müstağnilik gibi manevi unsurlarda bulunduğu dikkat çekilir. Örneğin aşağıda yer alan sözlerde mutluluğun kanaatkârlıkta olduğu nasihat edilmektedir:

“Ey gönlüm sen benden neler istiyorsun
Mutluluk yetinmektir bunu bilmiyorsun
Neden şu hâline şükür etmiyorsun

İsyan ediyorsun” Aynı şarkının diğer kıtalarında da mutlu olmak için nasihatlerde bulunulur. Bu nasihatler arasında hırstan uzak durmak da tavsiye edilir:

“Görmedin mi dünya hırsın kurbanıdır
Sen de mi hırsla malum oluyorsun
Mutluluk hırstan uzak olabilmektir of
Mutluluk bir gönülde bir aşk demektir” (URL-32).

Şarkılarda dinleyenler birçok yönden iyiye ve doğruya yönlendirilmeye çalışılır. Merhamet, saygı ve hoşgörü gibi insanların bir arada yaşamalarını kolaylaştıran değerler övülür; bu değerlerin karşısında yer alanlar ise yerilir. Örneğin aşağıda verilen şarkı sözünde kişinin sevgilisini merhametli olmaya davet ettiği görülmektedir:

“Beni de Allah yarattı ben de bir kulum
Merhamete gel artık yeter bu zulüm” (URL-33).

Saygı ve hoşgörü de arabesk şarkılarda nasihat konusu olarak bulunmaktadır. Örneğin Müslüm Gürses’in söylediği “Vicdan Azabı” isimli şarkıda sevgiliye saygılı ve hoşgörülü olması yönünde nasihat edildiği görülmektedir:

“Kırmayalım günah kalplerimizi
Neden zehredelim söyle günlerimizi
Mutluluk seninle benim elimde

Korkarım ki zalim kader ayırır bizi” (URL-34). Konuyla ilgili örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bu bağlamda tespit edilen diğer nasihatlerin bulunduğu şarkılar Tablo-4’te gösterilmiştir:

Tablo-4

	Orhan Gencebay	Müslüm Gürses	Ferdi Tayfur
Adalet	İzin Ver Şu Gönlüne, Neyi Değiştirdik ki, Sen de Haklısın	Eşşek Kafalı	Sen de mi Leyla

Doğruluk, Dürüstlük, Güven	Eyvallah, Neyi Değiştirdik ki, Nikriz Rüyası	Aldatılanlar, Bir Damla Yaş, Biz Babadan Böyle Gördük	Hoşça Kal Leyla
Hakkını, Haddini Bilme	Ayşe, Bir de Sen Vurma, Eyvallah, Neyi Değiştirdik ki		
Hırs	Yokluk		
Kanaatkârlık	Allah'ım Sen Beni Korum, Yokluk	Bir Lokma Ekmek	
Konuşma Adabı	Eyvallah		
Sevgi, Saygı ve Hoşgörü	Al Senin Olsun, Berhudar Ol, Değişmem Gerek, Dokunma, Demedim mi, Yaşamak Bu Değil	Vicdan Azabı	
Sır Saklama	Almina, En Büyük Sır, Eyvallah, İpek Böceği,		
Şefkat ve Merhamet	Beni de Allah Yarattı, Efkâr Bastı Gönlümü, Hor Görme Garibi, Ne Kaybederdin		
Umutlu Olma	Allah Bizimledir, Besmeleyle Başla, Eyvah, Farkı Var, Hayat Devam Ediyor, Sarhoşun Biri, Üç Günlük Dünya	Aşk Tesadüfleri Sever, Dayan Yüreğim, Evlat, Umut Yoksulun Ekmeği, Yaşamak İçin	Bir Avuç Gözyaşı, İki Gözüm, Zengin Olursam
Vefa ve Sadakat	Aşk Mezarı, Büyük Aşkımız, Başa Gelen Çekilirmiş, Bozamazsın Beni Dünya, Değişmem Gerek	Sahte Dostlarım	Postacılar
Yardımlaşma	Gelin Birlik Olalım		Bıktım Acı Çekmekten, İyi Düşün

2.3. Bireysel ve Toplumsal Hayat Konulu Nasihatler

Arabesk müzik bireyin yaşantısına ve onun toplumsal hayatta karşılatığı sorunlara ve bu sorunlara getirdiği çözüm önerilerine şarkılarda sıklıkla yer verir. Çalışmanın daha önceki bölümlerinde de bahsedildiği üzere arabesk şarkıların tüm engellemelere, baskılara ve hatta yok sayılmasına rağmen varlığını geliştirerek devam ettirmesinde ve de değişen sosyokültürel hayat karşısında farklı şekillerle müzik dünyasında yer almasının temelinde onun bu özelliği bulunmaktadır. Bu bağlamda arabesk şarkılarda arkadaşlık, aşk, âşık,

çalışkanlık, eğitim, millet, sevgili, tedbir, vatan ve zararlı alışkanlıklar gibi konularda da nasihatler yapıldığı tespit edilmiştir. Örneğin Orhan Gencebay'ın söylediği “Besmeleyle Başla” isimli şarkıda hayatın zorlukları olduğu ve bu zorlukları aşmak için kişiye yardımcı olacak gerçek dostlarının olması gerektiği yönünde nasihat edilmiştir:

“Hayat iniş çıkış düzünü ara bul
Yürekten ara ki her şey kolay olsun
Of demeden geçmez bu hayat
Oh dedirtecek bir yârin olsun

Oh dedirtecek dostların olsun” (URL-3). Müslüm Gürses'in seslendirdiği bir şarkıda da dost seçiminin önemine dikkat çekilir. Yapılan nasihatte dost gibi görünen kimselerin zor zamanlarda kişinin yanında olmadıkları uyarısında bulunulur:

“İyi günde her şey iyi oluyor
Kötü günde her şey kötü oluyor
Can ciğer olanlar artık olmuyor

Aldana aldana öğrendim artık” (URL-35). Ferdi Tayfur'un söylediği “İsyan Etme Diyorlar” isimli şarkıda da benzer bir nasihat tespit edilmiştir. Şarkıda;

“Çok kötülük gördüm dosttan düşmandan

Düşeni elinden hiç tutmuyorlar” (URL-36) denilerek sahte dostluklara dikkat çekilmekte ve bu dostluklar hakkında uyarıda bulunulmaktadır.

Şarkılarda en fazla nasihat edinilen hususlardan biri de aşktır. Sanatçıların seslendirdikleri eserlerde yoğun bir şekilde aşkın önemi, zorluğu ve aşkı sürdürebilmenin yolları gibi birçok hususta nasihat edildiği görülmektedir. Örneğin Orhan Gencebay'ın söylediği “Aşkta Cimrilik Olmaz” isimli şarkıda aşkta izlenecek tutum ve aşkın ihtiyaç duyduğu hususlar hakkında öğütlerde bulunulmuştur:

“Aşkta cimrilik olmaz sevdiğim
Aşk sevgiyle büyür doymaz sevgilim
Gönlünü sevene adamadıysan

Ne yazık buna aşk denmez sevdiğim” (URL-37). Müslüm Gürses'in söylediği “Aşk Bir Ateş” isimli şarkıda ise aşkın ne olduğu tarif edildikten sonra aşkın insan ruhu için önemi anlatılmıştır:

“Aşk bir ateşe benzer
Sönmez güneşe benzer
Aşkı bilmeyen insan

Tıpkı bir taş a benzer” (URL-38). Ferdi Tayfur'un söylediği “İnsan Sevince” isimli şarkıda yer alan mısralarda ise karşılıksız aşkların insan hayatını nasıl etkilediği hususuna dikkat çekilmiştir:

“Aşk karşılık görmeyince
Hayat olur işkence
Ölümü hiçe sayar insan sevince
Dünyası toz pembedir insan sevince” (URL-39).

Arabesk şarkılarda en çok dikkat çeken nasihatlerden biri de sevgiliye yapılan nasihatlerdir. Şarkılarda sevgililer, sıklıkla insafli olmaya davet edilir. Aynı zamanda küslükler, kavgalar ve ayrılıklar karşısında tekrar barışmaya, ilişkiye yeniden başlamaya ikna edilmeye çalışılır. Bu süreçte atasözü ve deyimlerden faydalanılarak nasihatler edilir. Örneğin Orhan Gencebay'ın söylediği bir şarkıda sevgili;

“Ah ayrılık ah ayrılık
Ayrılıktan vazgeçelim biz ikimizin derdi sevgimiz
Ayrılıktan vazgeçelim biz aşka sitem katmayalım biz

Aşkımızı istiyoruz biz” (URL-40) diye söylenen mısralardaki nasihatlerle ikna edilmeye çalışır. Müslüm Gürses'in söylediği “Kaybolan Günler” isimli şarkıda ise âşık, sevgilisine kendisini terk etmemesi için farklı misaller vererek nasihat eder:

“Bu aşk böyle hiç devam eder mi
Sevenler söyle terk eder mi

Aşkı ayaklar altında ezer mi?” (URL-41). Ferdi Tayfur'un söylediği “Sen de mi Leyla” isimli şarkıda da sevgilinin âşığa kendisinden vazgeçmesi yönündeki telkinine sitem edilir. Sevgiliye sevene bırak denilmeyeceği nasihat edilir:

“Karaya ak denilir mi
Âmâya bak denilir mi
Sevene bırak denilir mi
Sen de mi Leyla?” (URL-42).

Konuyla ilgili yapılan incelemelerde tespit edilen bir başka husus ise şarkılarda kişinin kendine veya gönlüne nasihat etmesidir. Birçok şarkıda kişinin aşka, sevgiye, ayrılığa, hayata vb. durumlara dair kendine veya gönlüne nasihat ettiği tespit edilmiştir. Örneğin Orhan Gencebay'ın söylediği “Sevme Gönlüm” isimli şarkıda kişinin;

“Kırma gönlüm kırma, hep kırılın da
Her yerinden parça parça olsan da
Kırma gönlüm kırma, hep kırılın da

Her yerinden göz göz yaralansan da” (URL-43) diye söylediği mısralar ile kendine ve gönlüne nasihatlerde bulunduğu görülmektedir. Benzer nasihatlerin yer aldığı bir başka şarkıyı ise Müslüm Gürses söylemektedir. Gürses, seslendirdiği şarkıda acılar karşısında dayanıklı olma, pes etmeme ve umutlu olma yönünde kendine nasihatlerde bulunur:

“Dayan yüreğim dayan
Tükenmek yok pes etmek yok dayan dayan

Göğsünü ger acılara umutla bak yarınlara
Sık dişini biraz daha dayan dayan dayan

Güzel günler çok yakında dayan.” (URL-44). Şarkılarda sanatçılar sadece kendilerine değil sevgililerine de benzer konularda nasihatlerde bulunur. Örneğin Ferdi Tayfur’un söylediği “Beddua” isimi şarkıda kişinin sevgilisine;

“Bana verdiğin acı dertleri
Şimdi bir başkası sana mı vermiş
Kahretme kendine yücedir Mevla’m

Sabreden kullara mutluluk vermiş” (URL-21) diye söylediği mısralar ile sabırlı olması yönünde nasihatte bulunduğu görülmektedir. Konuyla ilgili örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bu bağlamda tespit edilen diğer nasihatlerin bulunduğu şarkılar Tablo-5’te gösterilmiştir:

Tablo-5

	Orhan Gencebay	Müslüm Gürses	Ferdi Tayfur
Arkadaşlık ve Dostluk	Besmeleyle Başla	Aldana Aldana, Arkadaş Kurbanıyım, Dünya Ne Hâle Gelmiş, Hakkını Helâl Eyle, Sahte Dostlarım, Susuyorum, Yaranamadım, Köşe Kapmaca	İşyan Etme Diyorlar, Tövbekâr Oldum
Aşk, Âşık ve Sevgili	Aşkta Cimrilik Olmaz, Ayrılıktan Vazgeçelim Biz, Allah’ın Emriyle, Aşk Pınarı, Aşkın Hesabı Olmaz, Beklemek İbadet Gitmek Ölümdür, Ben Ne Yaptım, Ben Sevdim de Ne Oldu, Besmeleyle Başla, Bilmesin O Felek, Demedim mi, Ha Varsın Ha Yoksun, İzin Ver Şu Gönlüne, Kolay Değil, Nerede, Sen Bilirsin, Sen Sev Beni, Sev Gönlünce Yaşa, Sevmeyi Bilmiyorlar, Söylenmedik Söz Kalmadı, Ya Rabbim, Üç Günlük Dünya, Küstüm Çiçeği, Nikriz	Aşk Bir Ateş, Bir Damla Yaş, Hangimiz Sevmedik, Kaybolan Günler, Kim Bilir Kaç Kişi, Kolay, Layık Olan Kim, Ömür Biter Aşk Bitmez, Sevda Bir Peridir	Ah Bu Dünya, Anlamı Olmaz, Bana Acı Sözler Deme, Eyvah, Bulamazsın Dediler, Emmoğlu, İnsan Sevince, Koparma Gülleri, Sen de mi Leyla, Bir Damla Ateş, Sendin O, Seninle Öyle

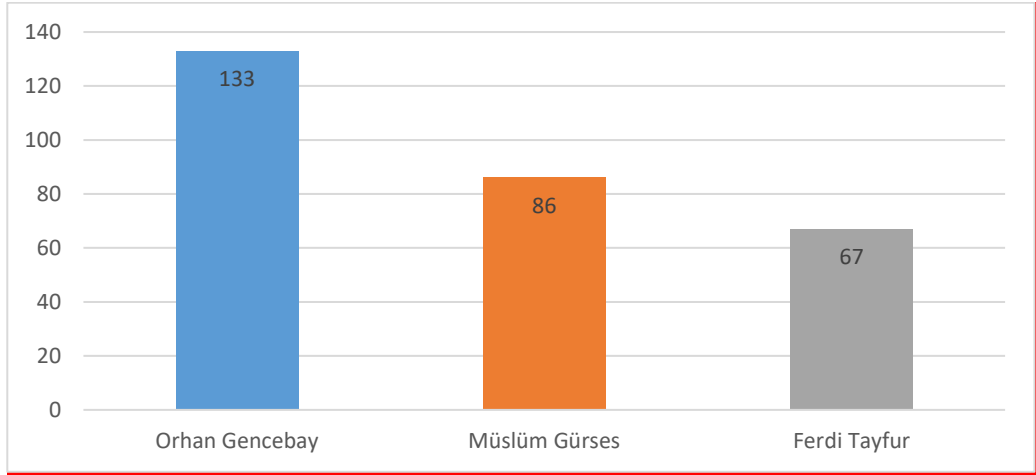
	Rüyası, En Büyük Sır, Sarhoşun Biri		
Çalışkanlık			Bir Gün Beklerim
Eğitim	Berhudar Ol		
Kendine ve Gönlüne Nasihat	Sevme Gönlüm, Yokluk, Yaşamak Bu Değil, Hayat Devam Ediyor, Her Gün Başka Başka, Allah Bizimledir	Dayan Yüreğim, Gönül, Kalbim	Ey Çılgın Gönlüm, Beddua
Tedbirli Olma	Ayşe		
Vatan ve Millet Sevgisi	Gelin Birlik Olalım		
Zararlı Alışkanlıklardan Sakınma		İçmek Çare Değilmiş	Sigarayı Bıraktım, Söz Veriyorum

Sonuç

Arabesk şarkılar bilinenin aksine sadece karamsarlığı, hüznü, melankoliyi, umutsuz aşkları, günlük dertleri, Tanrı'ya isyanı, kadere sitemi ve kadehe düşkünlüğü konu edinmez. Her ne kadar anılan kavramlar ön plana çıksa da insanların düşebileceği hatalara karşı uyarılarda bulunur. Yapılan yanlışları düzeltmenin yollarını tarif eder. Çekilen sıkıntıların geçici olduğuna dikkat çeker. Sabretmeyi, umutla beklemeyi ve başarısızlıklar karşısında yeniden başlamayı tavsiye eder. Yani şarkı sözleri dikkatle incelendiğinde bu şarkılarda dinleyenlere dünya ve ahiret hayatında mutlu ve başarılı olmaya dair birçok nasihate yer verildiği görülür. Nitekim sadece olumsuzluğu ele alan bir müzik türünün tüm engelleme ve baskılara karşı varlığını geliştirerek devam ettirmesi mümkün değildir. Arabesk müziğin oluşumunu, gelişimini ve devamlılığını sağlayan etkenlerden biri de içerisinde barındırdığı nasihatlerdir. Şarkılarda Allah'ın büyüklüğünü anma, dünyadan yüz çevirip ahirete yönelme, haramlardan sakındırma, ibadetlere teşvik etme, kader ve kazaya inanma, nefsi terbiye etme, sabır ve şükrün önemi, ölümü hatırlatma gibi dinî ve tasavvufî öğelere; adalet, doğruluk, hoşgörü, kanaatkârlık, merhamet, sadakat, saygı, umut, vefa ve yardımlaşma gibi genel ahlaka ait olan unsurların önemini anlatmaya; arkadaşlık, aşk, âşık, çalışkanlık, eğitim, millet, tedbir, vatan ve zararlı alışkanlıklar gibi bireysel ve toplumsal hayata dair yapılan muhtelif nasihatler bulunmaktadır. Kaynağını Türk töresi ve İslamiyet'ten alan bu nasihatler dinleyicilere iki farklı şekilde aktarılır. Birincisi içerik bakımından nasihatname olarak tanımlanabilecek şarkılardır. İkincisi ise şarkı sözlerinde nasihate kısmen yer verilmesidir. Ayrıca şarkılarda nasihatlerin aktarım üsluplarında da iki farklı yol izlenmektedir. Bunlardan birincisi nasihatlerin doğrudan dinleyenlere yönelik olmasıdır. İkincisi ise sanatçının şahsında dinleyenlere dolaylı bir nasihatın yapılması tarzındadır. Araştırmada sadece üç sanatçının eserleri incelenmiştir. Ancak Azer Bülbül, Bergen, Cengiz Kurtoğlu, Ceylan, Dilber Ay, Emrah, Güllü, Hakan Taşçıyan, Hakkı Bulut, İbrahim Erkal, İbrahim Tatlıses, İntizar, Kibariye, Mahsun

Kırmızıgül, Neşe Karaböcek, Özcan Deniz, Şahin Kendirci ve Ümit Besen gibi sanatçıların da eserleri incelendiğinde ilgili örneklerin sayısı ve çeşidi artacaktır. Tablo-5'te araştırma örneklemindeki sanatçıların şarkılarında yer alan nasihatlerin yoğunluğu verilmiştir. Yapılan analize göre seslendirdiği şarkılarda en fazla nasihat unsurunun bulunduğu sanatçı Orhan Gencebay'dır. Gencebay'ın şarkılarında nasihat unsurları (mükerrer başlıklar ve şarkılar dâhil) yüz otuz üçtür. Bu sayı Müslüm Gürses'te seksen altı, Ferdi Tayfur'da ise altmış yedidir.

Tablo-6

Kaynaklar | References

- Abalı İ. (2022). Sosyokültürel hayatta Ferdi Tayfur ve çeşme şarkısı. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10, (33) 31-58. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.1220302>
- Abalı, İ. & Doğan O. (2024, Aralık). Arabesk bir folkloresk midir? Arabesk şarkı ve filmlere halk bilimsel bir yaklaşım. 10. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- Anaz, Zehra & Arı, Bülent (2018). Âşık Feymânî'de nasihat. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 71, 215-230. doi: 10.9761/JASSS7801
- Artun, E. (2001). Âşıklık geleneği ve âşık edebiyatı. Akçağ Yayınları.
- Avcı, Ö. (2004). Arabesk filmlerde toplumsal sınıfların temsilleri. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Başgöz, İ. (2012). Türkülü aşk hikâyeleri bir gösterim olarak. Pan Yayıncılık.
- Bayraktar, M. M. (2025, Ocak). Türk arabesk müziğinde kültürel ve ahlaki temaların din eğitimi bağlamında analizi: Ferdi Tayfur örneği. 6. Uluslararası Boğaziçi Bilimsel Araştırmalar Kongresi. İstanbul.
- Beton, M. (2021). Türk erkeklerinde görülen patolojik kıskançlığa arabesk Türk sinemasının etkisi İstanbul örneği. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Canbay, A. (2021). Türkiye’de müzik türleri ve gelişimleri. Z. Nacakcı & A. Canbay, (Eds.) *Müzik Kültürü* içinde (s. 199-270). Pegem Akademi.
- Cerit, T. (2021). Dinî mûsikîde yozlaşma ve arabesk kültürünün etkisi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Coşkun, B. (2024). Türkiye’de kültür politikaları ve arabesk müzik tartışmaları. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sinop Üniversitesi.
- Çobanoğlu, S. (2018). Sözlü edebiyat ve anlatım tutumu. Akçağ Yayınları.
- Demir, O. (2010). Arabesk kültürün seçkin kültürü uyarlanma çabalarının medyadaki örnekleri. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Demirkıran, G. K. (2014). 1990’lı yıllar sonrası bir popüler kültür ürünü olarak arabesk müziğin değişimi/dönüşümü. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Demirtaş, S. (2025). Türk mânilerinde nasihat. Palet Yayınları.
- Dilben, F. (2016). Varoşların sözü: “arabesk-rap” arabesk bağlamla rap müzik. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Doğan, Faruk & Azar, Birol (2021). Âşık Veysel’in Şiirlerinde Nasihat. *Journal of History School*, 54, 3460-3486. doi: 10.29228/joh.51601
- Doğan, F. (2023). Türk saz (âşık) şiirinde nasihat. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Fırat Üniversitesi.

- Doğan, F. (2024). Türk kültür ve edebiyatında nasihat ve nasihat ile ilgili bir bibliyografya denemesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 99, 161-176. doi:10.29228/JASSS.74054
- Dönmez, Y. E. & İmik, Ü. (2020). Ferdi Tayfur örnekleminde türk sinemasında arabesk müzik. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 6, 135-148. doi: 10.22252/ijca.827721
- Ercilasun, A. B. (2020). Dîvânı Lugâti't-Türk'teki şiirler ve atasözleri. Bilge Kültür Sanat Yayınevi.
- Ergin, M. (1970). Orhun Âbideleri. Millî Eğitim Yayınları.
- Gönen, S. (2011). Batı Türklerinin manzum atasözleri. Kömen Yayınları.
- Güleç, İ. Ş. (2018). Flamenko ve arabesk müziğin incelenmesi. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Günay, U. (2008). Türkiye’de âşık tarzı şiir geleneği ve rüya motifi. Akçağ Yayınları.
- Güngör, N. (1990). Sosyokültürel açıdan arabesk. Bilgi Yayınevi.
- Işık, C. & Erol, N. (2002). Arabeskin anlam dünyası: Müslüm Gürses örneği. Bağlam Yayınları.
- Kahraman, D. (2025). Kültürel etkileşim bağlamında Türkiye’de arabesk müzik sansürü. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 13/42, 390-408. doi:10.33692/avrasyad.1614648
- Karakaş, Ayhan (2021). Âşık Dursun Yeşiloğlu’nun Şiirlerinde Nasihat (Öğütleme). *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (25), 519-528. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1032435>
- Kaya, S. (2012). 1970-2000 yılları arası Türk sinemasında arabesk kültür üzerine bir inceleme. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Kaymal, C. (2017). Kırdan kente göçün kültürel sonuçları: gecekondulaşma ve arabesk. *Ulakbilge* 5, 15, 1499-1519. Doi: 10.7816/ulakbilge-05-15-07
- Kocabaşoğlu, U. (1980). Şirket telsizinden devlet radyosuna. Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Köprülü, M.F. (1962). Türk saz şairleri. Milli Kültür Yayınları.
- Kurnaz, C. & Tatçı M. (2001). Türk edebiyatında şathiye. Akçağ Yayınları.
- Küçükkaplan, U. (2012). 1930'lerden bugüne Türkiye'de arabesk müziğin kültürel zemini ve toplumsal müzikal analizi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Mısır, F. (2020). Arabesk müzik, mekân ve kimlik ilişkisi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Oral, G. (2008). Blues ve arabesk şarkı sözlerindeki kadın figürü. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kadir Has Üniversitesi.
- Öge, S. (2014), Arabesk kader algısı-Orhan Gencebay örneği. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat*

Fakültesi Dergisi, 41, 47-76.

- Ölçer Özünel, E. (2020). Eşiktekiler gecekondu folklorunda insan-zaman-mekân. Geleneksel Yayıncılık.
- Özbek, M. (1991). Popüler kültür Orhan Gencebay arabeski. İletişim Yayınları.
- Özdamar, Fazıl (2024). Âşık Maksut Feryadi'nin nasihat konulu şiirlerinde değerler eğitimi. *Türkoloji*, (118), 19-57. <https://doi.org/10.59358/ayt.1494843>
- Özdemir, C. (2020). Âşık edebiyatında “atalar sözü destanı” söyleme geleneği. *Kesit Akademi Dergisi* 6 (25): 225-245. <http://dx.doi.org/10.29228/kesit.47395>
- Özer, S. S. (2009). Arabesk müzik ve Türk musikisi arasındaki etkileşimlere genel bir bakış. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Haliç Üniversitesi.
- Sever, M. (2019). Seyrânî'nin nasihatları. Recep Özkan, (Ed.) II. Uluslararası Develi-Âşık Seyrânî ve Türk Kültürü Kongresi 2. cilt Âşık Seyrânî Bildirileri içinde, (s. 23-27). Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Soydan, E. (2015). “Televizyonun arabesk müziğin soylulaşmasındaki rolü. *Marmara İletişim Dergisi* 23, 61-73. Doi: 10.17829/midr.20152316043
- Söğüt, F. (2009). Melodram türünün kaynağı olarak arabesk filmler. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Stokes, M. (2020), Türkiye’de Arabesk Olayı. İletişim Yayınları.
- Şahin, T. (2016). Bir fantasti evreni olarak arabesk üzerine lacancı bir analiz. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Şen, M. E. & Kaplan, B. (2020), Alt kültürün bir yansıması olarak arabesk müziğin sosyolojik boyutları. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 6, 45-50. doi: 10.22252/ijca.820981
- Şişman, B. (2023). Âşık Veysel’in şikâyetnâme ve öğütnâme türünde şiirleri. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, Âşık Veysel Hatırasına Gelenek ve Edebiyat Özel Sayısı, 30-47. doi: 10.28981/hikmet.1315454
- Tan Akbulut, N. (2021). Arabesk kültür ve sinema. Klaros Yayınları.
- Taydaş, O. & Ser, H. (2021). Bir popüler kültür ögesi olarak arabesk müziğin çevreden merkeze yolculuğu. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 45, 210-222. doi.org/10.52642/susbed.899282
- Yıldız, A. (2020). Arabesk müziğin sinemada gösterimi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Trakya Üniversitesi.
- Yılmaz, Ö. (2017). Türkiye’de modernleşme, popüler kültür ve arabesk. *International Journal of Social Science*, 58, 511-522. doi: 10.9761/JASSS7200
- Yurdakul, Y. (2006). Blues ve arabesk: karşılaştırmalı bir inceleme. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kadir Has Üniversitesi.

İnternet Kaynakları

- URL-1: Türkçe Sözlük. (t.y.). Türk Dil Kurumu. 10 Mayıs 2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.
- URL-2: **Gelin Birlik Olalım.** (t.y.). 12 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/18388/gelin-birlik-olaim> adresinden erişilmiştir.
- URL-3: **Besmeleyle Başla.** (t.y.). 11 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/39681/besmeleyle-basla> adresinden erişilmiştir.
- URL-4: **Evlat.** (t.y.). 15 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.lyrics.com/lyric-lf/1617433/M%C3%BCsl%C3%BCm+G%C3%BCrse> adresinden erişilmiştir.
- URL-5: **Bir Gün Sende Öleceksin.** (t.y.). 19 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/9700/bir-gun-sende-oleceksin> adresinden erişilmiştir.
- URL-6: **Bu Günler Yaşanacak.** (t.y.). 17 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.sarkisozum.gen.tr/ferdi-tayfur/bu-gunler-yasanacak-sarkisozu> adresinden erişilmiştir.
- URL-7: **Sev Gönölünce Yaş.** (t.y.). 12 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/41142/sev-gonlunce-yasa> adresinden erişilmiştir.
- URL-8: **İsyankâr.** (t.y.). 10 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/11684/isyankar> adresinden erişilmiştir.
- URL-9: **Postacılar.** (t.y.). 18 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.sarkisozum.gen.tr/ferdi-tayfur/postacilar-sarkisozu> adresinden erişilmiştir.
- URL-10: **Büyük Aşkimiz.** (t.y.). 22 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/27064/buyuk-askimiz> adresinden erişilmiştir.
- URL-11: **Kalleş Dünya.** (t.y.). 3 Haziran 2025 tarihinde <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/41723/kalles-dunya> adresinden erişilmiştir.
- URL-12: **Sonumu Düşünmüyorum.** (t.y.). 25 Haziran 2025 tarihinde <https://www.sarkisozum.gen.tr/ferdi-tayfur/sonumu-dusunmuyorum-sarkisozu> adresinden erişilmiştir.
- URL-13: **Gönöl Nikâhı.** (t.y.). 23 Haziran 2025 tarihinde <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/10496/gonul-nikahi> adresinden erişilmiştir.
- URL-14: **Kısmetim Kapanmış.** (t.y.). 19 Haziran 2025 tarihinde <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/20997/kismetim-kapanmis> adresinden erişilmiştir.
- URL-15: **Beni Düşünme Artık.** (t.y.). 28 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.sarkisozum.gen.tr/ferdi-tayfur/beni-dusunme-artik-sarkisozu> adresinden erişilmiştir.
- URL-16: **Sen de Haklısın.** (t.y.). 19 Haziran 2025 tarihinde

- <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/9351/send-e-haklisin> adresinden erişilmiştir.
- URL-17: **Eşşek Kafalı.** (t.y.). 28 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/32053/essek-kafali> adresinden erişilmiştir.
- URL-18: **Mahşer Günü.** (t.y.). 23 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.sarkisozum.gen.tr/ferdi-tayfur/mahser-gunu-sarkisozu> adresinden erişilmiştir.
- URL-19: **Allah Bizimledir.** (t.y.). 17 Haziran 2025 tarihinde <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/13215/allah-bizimledir> adresinden erişilmiştir.
- URL-20: **İçi Seni Dışı Beni Yakar.** (t.y.). 16 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/40271/ici-seni-disi-beni-yakar> adresinden erişilmiştir.
- URL-21: **Beddua.** (t.y.). 27 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.sarkisozum.gen.tr/ferdi-tayfur/beddua-sarkisozu> adresinden erişilmiştir.
- URL-22: **Berhudar Ol.** (t.y.). 24 Haziran 2025 tarihinde <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/22445/berhudar-ol> adresinden erişilmiştir.
- URL-23: **Biz Babadan Böyle Gördük.** (t.y.). 23 Haziran 2025 tarihinde <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/32390/biz-babadan-boyle-gorduk> adresinden erişilmiştir.
- URL-24: **Kurtuldum.** (t.y.). 10 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.sarkisozum.gen.tr/ferdi-tayfur/kurtuldum-sarkisozu> adresinden erişilmiştir.
- URL-25: **Nikriz Rüyası.** (t.y.). 10 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/16884/nikriz-ruyasi> adresinden erişilmiştir.
- URL-26: **Bir Damla Yaş.** (t.y.). 9 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/2170/bir-damla-yas> adresinden erişilmiştir.
- URL-27: **Hoşça Kal Leyla.** (t.y.). 18 Haziran 2025 tarihinde <https://www.sarkisozum.gen.tr/ferdi-tayfur/hoscakal-leyla-sarkisozu> adresinden erişilmiştir.
- URL-28: **Eyvah.** (t.y.). 26 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/3972/eyvah> adresinden erişilmiştir.
- URL-29: **Aşk Tesadüfleri Sever.** (t.y.). 13 Haziran 2025 tarihinde <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/30110/ask-tesadufleri-sever> adresinden erişilmiştir.
- URL-30: **Bir Avuç Gözyaşı.** (t.y.). 19 Haziran 2025 tarihinde <https://www.sarkisozum.gen.tr/ferdi-tayfur/bir-avuc-gozyasi-sarkisozu> adresinden erişilmiştir.
- URL-31: **Neyi Değiştirdik ki.** (t.y.). 14 Haziran 2025 tarihinde <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/11297/neyi-degistirdik-ki> adresinden erişilmiştir.
- URL-32: **Yokluk.** (t.y.). 21 Mayıs 2025 tarihinde

- <https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/38077/yokluk> adresinden erişilmiştir.
- URL-33: **Beni de Allah Yarattı.** (t.y.). 25 Mayıs 2025 tarihinde
<https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/8830/benide-allah-yaratti> adresinden erişilmiştir.
- URL-34: **Vicdan Azabı.** (t.y.). 12 Mayıs 2025 tarihinde
<https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/25831/vicdan-azabi> adresinden erişilmiştir.
- URL-35: **Aldana Aldana.** (t.y.). 17 Haziran 2025 tarihinde
<https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/1594/aldana-aldana> adresinden erişilmiştir.
- URL-36: **İsyan Etme Diyorlar.** (t.y.). 12 Haziran 2025 tarihinde
<https://www.sarkisozum.gen.tr/ferdi-tayfur/isyen-etme-diyorlar-sarkisozu> adresinden erişilmiştir.
- URL-37: **Aşkta Cimrilik Olmaz.** (t.y.). 18 Haziran 2025 tarihinde
<https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/32452/askta-cimrilik-olmaz> adresinden erişilmiştir.
- URL-38: **Aşk Bir Ateş.** (t.y.). 10 Mayıs 2025 tarihinde
<https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/27627/ask-bir-ates> adresinden erişilmiştir.
- URL-39: **İnsan Sevince.** (t.y.). 23 Haziran 2025 tarihinde
<https://www.sarkisozum.gen.tr/ferdi-tayfur/insan-sevince-sarkisozu> adresinden erişilmiştir.
- URL-40: **Ayrılıktan Vazgeçelim Biz.** (t.y.). 2 Haziran 2025 tarihinde
<https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/41570/ayriliktan-vazgecelim-biz> adresinden erişilmiştir.
- URL-41: **Kaybolan Günler.** (t.y.). 14 Mayıs 2025 tarihinde
<https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/31886/kaybolan-gunler> adresinden erişilmiştir.
- URL-42: **Sen de mi Leyla.** (t.y.). 8 Mayıs 2025 tarihinde
<https://www.sarkisozum.gen.tr/ferdi-tayfur/sen-de-mi-leyla-sarkisozu> adresinden erişilmiştir.
- URL-43: **Sevme Gönlüm.** (t.y.). 14 Haziran 2025 tarihinde
<https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/14956/sevme-gonlum> adresinden erişilmiştir.
- URL-44: **Dayan Yüreğim.** (t.y.). 28 Haziran 2025 tarihinde
<https://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/5651/dayan-yuregim> adresinden erişilmiştir.